

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Wie was? nr. 22: T.C. Winkler

Coèsèl, M.

Publication date

2012

Document Version

Final published version

Published in

Heimans en Thijssse Nieuwsbrief

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Coèsèl, M. (2012). Wie was? nr. 22: T.C. Winkler. *Heimans en Thijssse Nieuwsbrief*, 42, 4. <http://www.heimansenthijsssestichting.nl/nieuwsbrieven/pdf/HTnieuwsbrief42.pdf>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Wie Was....? nr. 22**T.C. Winkler**

Deze aflevering van de 'Wie Was' serie is gewijd aan een voorloper van Eli Heimans en Jac.P. Thijssse, en wel aan dr. Tiberius Cornelis Winkler, die leefde van (1822-1897).

Evenals beide onderwijzers spande Winkler zich in om jong en oud aan te zetten tot natuurstudie. Met evenveel enthousiasme en ijver, maar op geheel andere wijze. Tiberius Cornelis (roepnaam onbekend) werd in Leeuwarden geboren als zoon van een eenvoudige koopman. Door toedoen van zijn vader kon hij na de lagere school in de leer bij een graanhandelaar om in de handel zijn brood te verdienen. Maar de jonge, leergierige Winkler had andere aspiraties. Met hulp van woordenboeken en hier en daar wat steun leerde hij Frans, Duits en Engels, en later ook andere talen.

In 1850 vertrok hij, inmiddels getrouwd, met vrouw en kinderen naar Haarlem waar hij aan de klinische school een opleiding ging volgen tot chirurgijn. Na het behalen van zijn diploma werkte hij eerst enkele jaren in Nieuwediep, maar keerde daarna terug naar Haarlem. Daar werd hij een vaste bezoeker van de bibliotheek en de collecties van het Teylers Museum. Met zijn studies, die hij combineerde met zijn werk als huisarts, maakte hij bij de curator zoveel indruk dat hij gevraagd werd de fossielen- en mineralencollecties te beschrijven. In 1864, het jaar waarin hij in Groningen een eredoctoraat ontving, werd hij benoemd tot conservator van het geologisch en palaeontologisch kabinet van het Teylers Museum, een functie die hij tot zijn dood met grote toewijding zou vervullen.

Zijn eerste publicaties waren veelal vertalingen van Duitse, Franse en Engelse werken, zoals 'Dingen die niet iedereen weet, op bevattelijke wijze verklaard', een boekje vol nuttige en grappige feiten. De vertaling van Darwins 'Origin of species', die hij op verzoek van uitgever Kruseman maakte, was al in maart 1860, dus enkele maanden na de verschijning van het oorspronkelijke werk, gereed. Uit zijn inleiding blijkt dat Winkler overtuigd was van de wetenschappelijke betekenis van het boek, maar ook goed beseftte dat het aanleiding zou geven tot felle strijd.

Veel van de populair-wetenschappelijke werken die hij onder persoonlijke titel schreef, gaan over dier- en plantkunde. Winkler was een echte kamergeleerde, een man die thuis of in het museum geconserveerde planten en dieren

beschreef op basis van uiterlijke kenmerken en aan de hand van bestaande literatuur. Hij slaagde er aardig in om zijn kennis op aantrekkelijke en bevattelijke wijze over te brengen. Zijn werk vond gretig aftrek, maar de lezer van nu mist de plaatjes. Op enkele houtsneden na is zijn werk nauwelijks geïllustreerd. Iets wat in die tijd overigens algemeen gebruikelijk was. Een relatief gunstige uitzondering vormt zijn bekende 'Handboek voor den verzamelaar', uit 1880, dat wat meer (zwart-wit) plaatjes bevat. In dit boek, waarmee Winkler zich vooral richtte tot de 'jongelui', gaf hij praktische aanwijzingen voor het verzamelen van insecten, het aanleggen van een herbarium, het aanleggen van een eier- of schedelverzameling en het onderhouden van een aquarium.

Het idee om planten en dieren te bestuderen in hun natuurlijke omgeving was in de tijd van Winkler beslist ongewoon. Alleen zijn stad- en leeftijdgenoot, de amateurbotanicus Frederik van Eeden die net als hij regelmatig in het Album der Natuur publiceerde, riep op tot veldstudie, tot het bestuderen van levende individuen in bos en hei, weide en moeras. Pas door het optreden en werk van Heimans en Thijssse, die hun activiteiten begonnen omstreeks de tijd dat Winkler stierf, werd in Nederland de veldbiologie populair. De kennis over de Nederlandse flora en fauna, waarvoor Winkler mede de basis had gelegd, breidde zich daarna snel uit.

Marga Coesèl

Bronnen o.a.: D. Winkler & H.W. Heinsius (1898). Tiberius Cornelis Winkler. *Album der Natuur* 1898: 321-329. Nop Maas (1995). Verborgene bronnen-7. Kennis en kunst. (T.C. Winkler) *Spiegel Historiae* 30: 350-351, 366.

Met deze 22ste aflevering komt een eind aan de serie "Wie Was?" Niet omdat er geen kandidaten meer voor deze serie zijn, die zijn er genoeg!, maar omdat het na elf jaar goed is om weer eens met wat anders te beginnen.

Van de redactie

Wij danken Marga hartelijk voor haar boeiende essays over natuurhistorische voorgrondfiguren, die zij sinds 2000 zonder onderbreking in elk nummer van de Nieuwsbrief heeft gepubliceerd. Daarmee is "Wie Was?" de populairste rubriek van de Nieuwsbrief geworden.

Het bestuur heeft onze suggestie overgenomen om met een nieuwe serie over actuele onderwerpen te beginnen. We hopen dat die serie in het volgende nummer van start zal gaan!

De Heimans en Thijssse Stichting beheert een bibliotheek en een archief met materiaal over de ontwikkeling in het denken over en het omgaan met de natuur. Activiteiten op deze terreinen worden bevorderd door o.m. het toekennen van de Heimans en Thijssse Prijs.

Men kan donateur van de Stichting worden door €22,50 (studenten €10,00; instellingen minimaal €65,-) over te maken op postgiro 3831069 t.n.v.

Heimans en Thijssse Stichting, Amsterdam, onder vermelding van 'donatie'. Men ontvangt dan de Nieuwsbrief en uitnodigingen voor manifestaties.

Postadres

Postbus 20123
1000 HC Amsterdam

Website

www.heimansenthijsssestichting.nl

Secretariaat, Bibliotheek en Archief

Hugo de Vries-Centrum
Plantage Middenlaan 2c
1018 DD Amsterdam
tel. 020 6228115
Bibliotheek en archief zijn toegankelijk op vrijdag van 10.00 - 16.30 uur en op afspraak.

Dagelijks Bestuur

F. Berendse, voorzitter
tel. 0317 484973
frank.berendse@wur.nl
J.E. Oldenburger, secretaris
tel. 020 6208302
j.oldenburger@historischetuinen.nl
H. Bunte, penningmeester
tel. 020 6472297
hugobunte@online.nl
H. Kuyvenhoven, webmaster
tel. 030 6665261
herbert.rita@zonnet.nl
P.C. de Hullu
tel. 024 7410701
e.dehullu@science.ru.nl
F. Saris
tel. 024 7410411
frank.saris@sovon.nl
M.G. Schouten
tel. 030 6926376
m.schouten@staatsbosbeheer.nl
M. Smies, Heimans en Thijssse Steunfonds
tel. 070 3268365
maarten@smies.org

Collecties

R. van Hees
tel. 020 6228115
heimans-en-thijssse-st@planet.nl

Eindredactie Nieuwsbrief

E. van der Maarel
tel. 0561 430760
eddy.arteco@planet.nl

